

WOJCIECH ŻYCIŃSKI SDB

Kraków–Lublin

WSPÓŁCZESNE PRZEPOWIADANIE MARIOLOGII MŁODZIEŻY

Zdaniem wielu teologów wśród współczesnej młodzieży zauważyć można dwie charakterystyczne cechy odniesienia do postaci Maryi oraz do mariologicznej doktryny Kościoła. Pierwsza z tych cech najogólniej odznacza się małym wykorzystaniem i dowartościowaniem wymiaru maryjnego w religijnym życiu młodzieży¹. Dotychczas nie pojawiło się żadne gruntowne studium, które czy to z punktu widzenia socjologicznego, czy pedagogicznego, a przede wszystkim religijnego zajęłoby się przebadaniem roli aspektów maryjnych w życiu współczesnej młodzieży. Druga ze wspomnianych cech dotyczy świadomego pomijania takich aspektów, które ze względu na trudności w ich zrozumieniu, odmienne uwarunkowania kulturowe czy rozwinięty ruch ekumeniczny nie zawsze znajdują akceptację wśród tych, którzy są „przyszłością świata”

Odnowa mariologii – zapoczątkowana na Soborze Watykańskim II – sprawiła m.in. i to, że aspekty maryjne niewystarczająco udokumentowane przez Biblię czy Tradycję, a kwestionowane przez chrześcijan innych wyznań są celowo pomijane przez głosicieli słowa Bożego i katechetów, by nie powodować „niepotrzebnych” wątpliwości. Z drugiej strony argumentacje i uzasadnienia „jedynie słuszne i prawdziwe” przedstawiane przez kaznodziejów, a nie odróżniające doktryny od pobożności, oficjalnego nauczania Kościoła od wypowiedzi czcicieli Maryi czy maryjnych apostołów, przynoszą skutek odwrotny od zamierzonego².

W niniejszych refleksjach pragnę rozważyć z punktu widzenia teologicznego zarówno treść, jak i kryteria, jakimi należy kierować się w przepowiadaniu mariologii młodym. Świadomie skoncentruję uwagę na tych aspektach katolickiego nauczania o Matce Bożej, które w XX w. uważane są już za „niemodne”, a do których bez wątplenia zaliczyć należy: Niepokalane Poczęcie i bezgrzesz-

¹ Zob. A. Gallio. *Maria nel mondo giovanile d'oggi*. Roma 1981.

² Zob. L. Tommasi. *La contestazione religiosa dei giovani*. Milano 1981.

ność, Boże macierzyństwo i dziewictwo oraz udział w Odkupieniu i chwałę wniebowzięcia.

I. NIEPOKALANE POCZĘCIE I BEZGRZESZNOŚĆ MARYI

Niepokalane Poczęcie najogólniej oznacza, że Maryja była wolna od najmniejszego nawet grzechu już od samego momentu swego poczęcia. Będąc przedstawicielką rodzaju ludzkiego dziedziczącego grzeszny stan Adama, wolą Boga realizującego wobec człowieka swój zbawczy zamiar wyjęta została spod powszechnego prawa grzechu, a tym samym maksymalnie upodobniona do ludzkiej postaci Zbawiciela. W posiadanym przez Maryję stanie pierwotnej sprawiedliwości ludzkość widzi owoc działania Bożej łaski i możliwość powrotu do tego stanu ze względu na zasługi krzyżowej męki, śmierci i zmartwychwstania Chrystusa.

Ten właśnie ostatni aspekt wydaje się niewystarczająco podkreślany we współczesnym przepowiadaniu mariologii, jak i nie był należycie uwzględniany w przeszłości. Młodzi słusznie mogą podnosić zarzut, że skoro Niepokalane Poczęcie i bezgrzeszność Maryi były przejawem Bożego upodobania i realizacją Jego zbawczego planu, to odnosi się to wyłącznie do Maryi, nie do nas. Stąd też bardzo ważną rzeczą jest uwrażliwianie odbiorców doktryny o Niekokalnym Poczęciu na fakt, że ten Jej wyjątkowy stan nie został uczyniony tylko dla Maryi i nie odnosi się tylko do Niej, ale że jest on również i dla nas, a może przede wszystkim dla nas. Podobnie jak chrzest nie tworzy jeszcze spełnionej jedności z Ojcem, tylko ją zapoczątkowuje, tak i Niekokalane Poczęcie (odpowiednik chrztu Maryi) jest początkiem współpracy z Bożą łaską³. Tak jak wielkie dzieła Boże wobec Izraela Starego Przymierza dokonywały się poprzez pośrednictwo Abrahama i jego potomków – aż po Józefa, Jana Chrzciciela czy Symeona, tak samo i Niekokalane Poczęcie jest dziełem dokonanym przede wszystkim przez Boga dla ludu Nowego Przymierza, jakim jest Kościół.

W takim ujęciu Niekokalane Poczęcie jawi się nam nie tylko jako punkt wyjścia, przez który plan zbawienia osiągnął etap finalny, ale również jako punkt dojścia. W istocie bowiem doktryna ta zawiera niezwykle bogate implikacje teologiczne: jest propozycją życia, jaką Bóg przedkłada wobec wolnego stworzenia. Dzięki tej propozycji człowiek może stać się odkupionym, ponownie

³ Zob. G. G o z z e l i n o. *Contenuti e criteri per un corretto annuncio di Maria ai giovani. W: Come annunciare ai giovani Maria.* Roma 1986 s. 60 n.

uzyskać swój stan niewinności pierwotnej, łaska Boża zaś poprzez współpracę z naturą może, tak jak w przypadku Maryi, osiągnąć swój najwyższy wymiar. Tym, co w doktrynie o Niepokalanym Poczęciu odnosi się indywidualnie do Maryi, jest Jej powołanie czy zaproszenie przez Boga do bycia Jego umiłowaną córką w Jezusie Chrystusie, którego otrzymała (jako Oblubienica) i którego ofiarowała (jako Matka). Innymi słowy, poprzez Niepokalane Poczęcie Maryja została powołana do bycia chrześcijanką w pełnym i konsekwentnym tego terminu znaczeniu. A przecież do tego jesteśmy powołani wszyscy, gdyż tak jak Ona w Jezusie Chrystusie staliśmy się umiłowanymi dziećmi Boga.

Podobnie jednak jak chrzest nie tworzy jeszcze naszej jedności z Ojcem w stopniu doskonałym, ale tylko ją zapoczątkowuje i umożliwia jej wzrost i rozwój, tak samo Niepokalane Poczęcie możemy uważać za swoistego rodzaju chrzest Maryi, zapoczątkowujący w Niej to zjednoczenie z Bogiem, które w misterium śmierci i zmartwychwstania Chrystusa osiągnie swą pełnię⁴.

Również i dziś Niepokalane Poczęcie pozostaje zobowiązaniem do całkowitej świętości na wzór Maryi. Bóg nieustannie zaprasza, proponuje, powołuje. Konsekwencją akceptacji Jego propozycji jest „niepokalaność” życia. Jako pierwsza ze wszystkich wierzących Maryja została powołana przez Boga do realizowania tego, co konstytuuje istotę bycia chrześcijaninem, do objawiania tej świętości, która źródło swe czerpie w świętości samego Chrystusa, Boga-Człowieka.

W przepowiadaniu doktryny o Niepokalanym Poczęciu, zwłaszcza młodzieży skłonnej do wszelkiego rodzaju kontestacji, nie można również pominąć wymiaru antropologicznego. Omawiany przywilej Maryi odnosi się bowiem do ludzi, a Maryja dostąpiła go ze względu na ludzi. Wskazuje na piękno i wielkość ludzkiego przeznaczenia, jakim jest wieczne zjednoczenie z Bogiem. Patrząc na Niepokalaną, łatwiej jest zrozumieć, że ludzkie życie, choć ograniczone i częściowo zdeterminowane, zmierza ku ściśle określonemu celowi, że nie jest ono absurdem i nie zdąża ku temu, co niepewne i niewiadome, ale że ukierunkowane jest na szczęśliwą wieczność. Miara świętości Maryi i naszej uzależniona była czy jest od jakości odpowiedzi na inicjatywę i propozycję Boga. Szczęśliwość wieczna może być udziałem każdego, kto za przykładem Maryi udzieli niczym nie uwarunkowanej odpowiedzi Bożej inicjatywie.

⁴ Tamże s. 61.

II. BOŻE MACIERZYŃSTWO I TRWAŁE DZIEWICTWO

O ile Niepokalane Poczęcie określa jakość życia Maryi, a Jej świętość uwarunkowana jest wolną odpowiedzią na Boże słowo, o tyle Bożemu macierzyństwu i trwałemu dziewictwu Maryi towarzyszy tajemnicza obecność i rola Ducha Świętego⁵. Starożytni Ojcowie Kościoła podkreślali, nawet z pewnym upodobaniem, że Maryja wpierw nim w łonie swoim poczęła Chrystusa w umyśle („*prius mente quam ventre concepit*”). Jest to stwierdzenie o tyle słuszne, że fakt macierzyństwa fizycznego Maryi jest prawdziwie ludzki, ale też jest i czymś więcej. Tak w czasach Maryi, jak i dziś prawdziwemu narodzeniu Chrystusa towarzyszyć musi zawsze wiara. Stąd też Boże macierzyństwo Maryi, w przeciwieństwie do macierzyństwa ludzkiego, jest nie tylko **b i o l o g i c z n e**, ale zarazem **z b a w c z e** i właśnie jako takie określa możliwość naszego macierzyństwa wobec Chrystusa, tzn. sprawia, że dziś Chrystus może się rodzić ponownie dzięki naszej wierze. Ten fakt, że Chrystus może rodzić się dziś w sercach ludzi, możliwy jest dzięki Jego uprzedniemu narodzeniu cielesnemu z Maryi.

Boże macierzyństwo Maryi dokonuje się zatem w ścisłej integralności tego, co biologiczne, z tym, co zbawcze. Jako takie z kolei ma ono ścisły związek z Jej wyjątkową świętością wynikającą z przywileju Niepokalanego Poczęcia. Jest to konkretne, jakkolwiek tajemnicze uzewnętrznienie wyjątkowej bliskości czy zjednoczenia Maryi z Chrystusem, a zarazem cała wielkość bycia pierwszą chrześcijanką.

Zgodnie z Tradycją rozróżniamy potrójny wymiar dziewictwa Maryi – mówiąc o dziewictwie przed zrodzeniem, dziewictwie w zrodzeniu i dziewictwie po zrodzeniu. Dziewictwo przed zrodzeniem rozumie się jako poczęcie przez Dziewicę Maryję Jezusa bez udziału mężczyzny, a w sposób cudowny, z mocy Ducha Świętego. Podkreśla się przez to absolutną transcendencję Jezusa, Syna Maryi, ale również i przede wszystkim Syna Bożego. Nauka o dziewictwie w zrodzeniu pogłębia jeszcze wyjątkowość dzieła dokonanego przez Boga wobec Maryi i wobec ludzkości, akcentując, jak dalece była Ona włączona w Boży plan odkupienia człowieka, oraz ukazuje cudowne narodzenie Chrystusa jako konsekwencję Jego cudownego poczęcia. Dziewictwo po zrodzeniu oznacza, że Jezus był jedynym Synem Maryi ofiarującej swe życie dla Tego, który równocześnie był Jej Bogiem i Stwórcą.

Dopiero te trzy wymiary dziewictwa Maryi rozważane razem ukazują wielką doniosłość omawianej doktryny. Istota jej sprowadza się do faktu, że Maryja potrafiła skoncentrować i poświęcić wszystkie siły swej miłości dla Chrystusa i

⁵ Zob. Łukaszowy opis Zwiastowania (Łk 1, 26-38).

Jego dzieła. Autentyczność zatem i pełnia życia chrześcijańskiego są darem Boga, jako takie więc nie mogą urzeczywistniać się w oderwaniu od wiary.

III. UDZIAŁ W ODKUPIENIU I WNIEBOWZIĘCIE

Mówiąc o roli czy miejscu Maryi w dziele Odkupienia, powinno się zawsze unikać tendencji niektórych apostołów maryjnych, których ulubionym zajęciem jest mnożenie tytułów przypisywanych Matce Bożej. Zawsze natomiast należy mieć na uwadze inny zakres treściowy i teologiczny, gdy mówimy o Maryi – Współodkupicielce, a inny, gdy mówimy o Chrystusie – Jedynym Odkupicielu. Warto przy tym zauważyć, że Sobór Watykański II kierując się tak względami teologicznymi, jak i ekumenicznymi, świadomie unika stosowania terminu Współodkupicielka w odniesieniu do Maryi. Stąd też nauczanie o uczestnictwie Maryi w dziele Odkupienia powinno zawsze występować w kontekście Jej czynnego udziału w dziele Chrystusa.

Zauważyć można ścisły związek zachodzący pomiędzy nauczaniem o udziale Matki Chrystusa w dziele Odkupienia a faktem Jej Bożego macierzyństwa, doskonałej świętości czy trwałego dziewictwa. Rozważając wzajemne związki między uczestnictwem Maryi w Odkupieniu a Jej Bożym macierzyństwem, trzeba mieć na uwadze czas od poczęcia Jezusa aż po Jego życie dojrzałe, kiedy to Maryja, jak każda Matka, pełniła wobec Syna swą macierzyńską funkcję. Macierzyństwo to w wyjątkowy sposób rozciąga się na czas milczącej ofiary miłości, obejmującej okres publicznej działalności Chrystusa aż po Jego krzyżową śmierć. Macierzyńskie zjednoczenie z Chrystusem było wtedy równocześnie uzewnętrznieniem Jej wyjątkowej świętości i dziewictwa. Jej miłość koncentrowała się na Bożym Synu.

Mówiąc zatem o uczestnictwie Maryi w dziele Odkupienia, nie rozumiemy tego w sensie przypisywania Jej czynów czy zasług oznaczających ich wartość w sensie Odkupienia obiektywnego. Jest to bowiem dzieło samego tylko Chrystusa. Odnosząc do Niej tytuł Współodkupicielki, zastrzegać trzeba zawsze, iż oznacza on tylko to, że Maryja zrodziła Chrystusa i aktywnie w Jego życiu uczestniczyła.

Inny z tytułów maryjnych, będący zarazem najmłodszym dogmatem tej doktryny, oznacza pełnię chwały Maryi. To, co dokonało się w Chrystusie przez Jego wstąpienie do nieba, dokonało się również wobec Maryi poprzez Jej wniebowzięcie oraz dokona się wobec Kościoła w dniu ostatecznej paruzji. Ludzkość odkupiona przez Chrystusa widzi w Maryi wniebowziętej swój ostateczny kres, do którego zmierza.

Poprzez prawdę o wniebowzięciu Maryi Kościół wyznaje swą wiarę w jedyną i niepowtarzalną funkcję, jaką Matka Boża spełniła w realizacji planu zbawczego. Jak Chrystus nazywany jest drugim Adamem, tak samo – przez analogię – już w najstarszej Tradycji patrystycznej określano Maryję mianem drugiej Ewy, tej, która naprawiła to, co zepsuła pierwsza Ewa. W Niej znajduje odpowiedź propozycja przedłożona przez Boga człowiekowi. Propozycja zainaugurowana ze strony Boga w Chrystusie spotkała się z odpowiedzią ze strony człowieka w Maryi. Przyszłość Kościoła uwielbionego jest już zapoczątkowana, obecna i spełniająca się w Maryi wniebowziętej⁶. Eschatologia proleptyczna⁷ Nowego Testamentu w odniesieniu do nauki o wniebowzięciu Maryi znajduje swe szczególne uzewnętrznienie. Potwierdza ona prawdziwość i niezawodność Odkupienia dokonanego przez Chrystusa.

Prawda o uczestnictwie Maryi w dziele Odkupienia uczy nas, że każdy z ludzi zaangażowany jest w „sprawę Jezusa” i musi ustawicznie dokonywać podstawowych wyborów, by sprawę tę życiem swoim uzewnętrzniać. Prawda o wniebowzięciu Maryi potwierdza natomiast fakt, że zaangażowanie w sprawę Jezusa nie tylko prowadzi człowieka ku przyszłości absolutnej, ale już ją realizuje.

IV. WE WSPÓLNOCIE KOŚCIOŁA

Młodzież współczesna niewątpliwie odznacza się skłonnością do bycia we wspólnocie, tworzenia grup, uczestniczenia w życiu Kościoła. Charakterystyczną cechą mariologii Soboru Watykańskiego II jest również jej ukierunkowanie eklezjotypiczne. Sobór mówi o Maryi jako członku Kościoła najznakomitszym i całkiem szczególnym⁸. Wydaje się, że właśnie rozważanie prawd z zakresu mariologii w perspektywie wspólnotowej, gdzie cały Kościół razem z Maryją

⁶ Zob. G. G o z z e l i n o. *Vocazione e destino dell'uomo in Cristo*. Torino 1985 s. 167 n.

⁷ Grecki termin *prolepsis* oznacza antycypację pewnych wydarzeń, które nie znalazły jeszcze rzeczywistej aktualizacji, lecz w jakiś sposób przenikają już teraźniejszość, występując przynajmniej na poziomie celowego ukierunkowania działań i mniej lub bardziej refleksyjnych zamierzeń. W eschatologii proleptycznej teraźniejszość uzależniona od przeszłości uzyskuje nowy sens w wyniku ukierunkowania ku zdarzeniom przyszłym. Pełne zbawienie człowieka w królestwie Bożym ukazane zostało proleptycznie w Jezusie Chrystusie. Teologiczne uzasadnienie doktryny Wniebowzięcia ze wskazaniem na eschatologię Nowego Testamentu jako jej źródło stawia Maryję w rzędzie tych osób, które potrzebowały Odkupienia przyniesionego przez Chrystusa. Pełnia Odkupienia, jaka się w Niej dokonała, daje Jej z kolei wyjątkowe miejsce we wspólnocie świętych, nadal oczekujących spełnienia czasu.

⁸ *Konstytucja dogmatyczna o Kościele „Lumen gentium” nr 53. W: Sobór Watykański II. Konstytucje, dekryty, deklaracje. Poznań 1968.*

modli się do Boga i oddaje Mu cześć, może przyczynić się do usunięcia wielu trudności czy uprzedzeń w odniesieniu do tej niełatwej przecież doktryny.

Niepokalane Poczęcie jawi się nam w powyższej perspektywie jako wyjątkowy dar Boga, który proponowany jest każdemu człowiekowi, a który ukierunkowany jest na jego cel ostateczny. Świętość Maryi stanowi inspirację określającą zadanie dla wszystkich chrześcijan; jakkolwiek ich świętość może być osiągnięta tylko w stopniu niższym, to jednak z zachowaniem tych samych zasadniczych elementów. Istotą Bożego macierzyństwa jest zrodzenie zbawcze, odnoszone także do wszystkich wierzących. Dziewictwo pojęte jako wyraz miłości jest nieodłączne od świętości i pozwala skoncentrować całego siebie wyłącznie na Bogu i bliźnich ze względu na Boga. Udział Maryi w Odkupieniu (nie utożsamiany z jedynym Odkupieniem dokonany przez Chrystusa) rozciąga się również na wszystkich ludzi poprzez ich uczestnictwo i zaangażowanie w dzieło Chrystusa. Podobnie chwała wniebowzięcia jest zapowiedzią stanu człowieka w dniu ostatecznym.

Wszystko zatem, co odnosimy do Maryi w nauczaniu o Niej, dotyczy również wierzących. Jest Ona bowiem przecież w Kościele i z Kościołem. Jeśli więc Kościół odznacza się wymiarem maryjnym, to każdy z członków Kościoła w sobie właściwy sposób owe maryjne aspekty posiada i w bardziej czy mniej doskonały sposób je uzewnętrznia. Rozpoznanie i świadomość autentycznej tożsamości maryjnej i maryjnego wymiaru Kościoła są niezwykle ważne i doniosłe dla wszystkich chrześcijan, a dla młodzieży w szczególności. Dzięki temu bowiem można rozpoznać i uświadomić sobie własną tożsamość i autentyczność zarówno wobec Boga, jak i wobec innych.

THE CONTEMPORARY TEACHING OF MARIOLOGY TO THE YOUTH

S u m m a r y

The Marian aspects of the Christian doctrine both in the past and now come across numerous difficulties as far as their acceptance goes, especially on the part of young people. There are essential reasons for such a state of affairs. Apart from the different standpoint than that of Catholics, of the Christians of other denominations people disregard the difference between faith and piety, between the official teaching of the Church and folk mariology.

As far as the Immaculate Conception is concerned a lot of difficulties may vanish if the teaching of this doctrine is focused on the cooperation of Our Lady with God's grace. She was made Immaculate but became holy. In this way God wants to show man an opportunity through which he can come back to the state of primordial justice. It is than a proposal to live.

The true childbirth of Christ must always be accompanied by faith. Hence Divine Motherhood of Mary in contraposition to human's is not only biological but first of all soteriological. As such it describes at

the same time a possibility of our motherhood towards Christ. In this manner it makes possible for Him to be born again today thanks to our faith. Mary's cooperation in the work of salvation can only mean giving birth to Christ by Mary and active participation in His life by maternal and virtuous (so with complete love) unification with Him.

The full unification of all the faithful with Christ, that is the future of the glorified Church, has already been initiated. It is present and fulfilled in Mary's Assumption. Removing many obstacles or prejudices as regards the Mariological doctrine by mediating those truths in a fellowship where the whole Church together with Mary prays to God and worships Him. Since she is always with the faithful and thus everything we refer to Mary in the teaching about Her may as well be referred to the faithful.

Translated by Jan Klos